Shri Raghunath Temple MSS. Library,
JAMMU

No. ४३३ घ

Title शब्दसार:

Author

Extent ४ Age

Subject व्याकरण

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

नादसार:

सर्वसार:

५२२

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

ईक्षो ... याम् गवि... ईवि ... ऊहवितर्के गाड़ विलोडने गर्हगल्ह कुत्सायाम् ञिक्ष्विदा स्नेहनमोचनयोः तमसंचलने स्रंसुध्वंसुभ्रंसु अवस्रंसने स्रम्भु विश्वासे वृतुवर्तने वृधु वृद्धौ स्यन्दू प्रस्रवणे कृपू सामर्थ्ये वृत्वेत्ता
... ...स्त्रु ... नयोः प्रथ प्रख्याने प्रस विस्तारे क्रपकृपायां गतौ त्विषसम्भ्रमे भाजृदीप्तौ षह मर्षणे रमु क्रीडायाम् विपरामेभ्योजेरात्मनेपदम् विजये ते वाड्परिभ्योरमः परस्मैपदम् विरमति विरमतेः
... ...योगान् ... मीन ग्रसितिहाम् चिक् ... ... मुड प्रमर्दने वपदुगतौ भ्रेडपालने रक्षपरिवने ओड विहायसा गतौ बन्धबन्धने स्मराधये तुल भयप्रापणे फक्क परितप्तौ हरतुर्यशोस्मर्त्यौ त्रदानेतलजलमा त्मनेपद
... ...नोर्हली नाद्दि प्रयोगाः सर्ज... ... ... जीति ... पञ्च नामि ... नरणा... नागात्तवह नित्येनो दिता: सुक् ... नमन हति ... ... तोजनः परे ... नसानाफलाद्विवृद्ययति सुप्योभयपदिनः स्वादि नेनोचि धातुगतिसृष्टौ:
... ...ड़ायाम् भृञ्भरणे हृञ्हरणे धृञ्धारणे णीञ्प्रापणे डुपचष्पाके भजसेवायाम् रञ्जरागे शप आक्रोशे त्विषदीप्तौ यजदेवपूजा सङ्गतिकरणदानेषु डुवप बीजसन्ताने वह प्रापणे वेञ्तन्तु सन्ताने
... ... क्रुश व्याक्रोशे ... ... पातिंसयोः मेदृ मेधृ मेधाहिंसनयोः खनु अवदारणे जनसनखनां ... ... विनालोपः खनेत् खायात् खन्यात् खातम् खनितम् चीव आदान संवरणयोः लषकान्तौ चषभक्षणे
गुह संवरणे दाणदाने। इति भ्वादिगणः। तुड्लड्को ... विधि ... गण ... विशेषः तदादेर्नगुणः तुद व्यथने णुद प्रेरणे दिश अतिसर्जने भ्रस्ज पाके भृज्जति क्षिप प्रेरणे कृष विलेखने मिल सङ्गमे मुच्लृ मोक्षणे लु
... वेदने विद्लृलाभे लिप उपदेहे षिच क्षरणे लुप्ल च्छेदने कृती छेदने ... स्फुर स्फुरणे णू स्तवने इष इच्छायाम् तुवति ... प्रविशने मुगुरी उद्यमने ... ... चायोः विच्छ गमने धिपघारणे क्षिप प्रेरणे ... ... कृवितये किरति पृ
... ... सजविसर्गे ... ... स्पर्श संस्पर्शने विछा प्रवेशने कनी ... ... विदपरिवाने ... ... तव संवरणे उज्झ उत्सर्गे लभविः
...हने ... ... विधविधाने जुडगतौ ... ... शीलने कुल ... ... एयोः ... ... विन्यासे कटकोटि
... ... कचसङ्कोचने ... ... दने स्फुर विकसने ... ... खिलखिल उञ्छे। आत्मनेपदिनः जुषी प्रीतिसेवनयोः ओविजी भयचलनयोः ओलजी ओलस्जी व्रीडे गुरी उद्यमने कुङ् शब्दे धृङ्
आदरे दृङ् हिंसने धृङ् अवस्थाने पृङ् व्यायामे मृङ् प्राणत्यागे। इति तुदादिगणः। यः दिवु क्रीडा विजिगीषा व्यवहार द्युति स्तुति मोद मद स्वप्न कान्ति गतिषु षिवु तन्तुसन्ताने ष्ठिवु निरसने सूय प्रेरणे सूयच रतीगात्रविक्षेपे शमो ... ... ति
... प्रेरणे नृत्यः ... विकसने ... ... लज्जायांच ... ... कर्मणि ... ... कर्मकादे ... ...
... ... ञिष्विदा गात्रप्रक्षरणे क्रुध क्रोधे क्षुध बुभुक्षायाम् शुध शौचे षिधु संसिद्धौ रध हिंसा संसिद्धोः णश अदर्शने ... ... मुह वैचित्ये।
ष्णुह उद्गिरणे ष्णिह प्रीतौ शमुदमु उपशमे दीर्घः तमु काङ्क्षायाम् श्रमु तपसि खेदेच भ्रमु अनवस्थाने क्षमू सहने क्लमु ग्लानौ मदी हर्षे मापति ... दीर्घः असु क्षेपणे यसु प्रयत्ने कुष क्रोधे गृधु अभिकाङ्क्षायाम् ... ...
रणे ... ... पिपासायाम् तुस ... ... कुप क्रोधे ... ... ञिमिदा स्नेहने ऋधु वृद्धौ। आत्मनेपदिनः षूङ् प्राणिप्रसवे दूङ् परितापे ओङ् विहायसा गतौ पीङ्
पाने मीङ् हिंसायाम् लीङ् श्लेषणे पीङ् पाने माङ् माने ईङ् गतौ जनी प्रादुर्भावे दीपी दीप्तौ पूरी आप्यायने तप ... ... विद सत्तायाम् बुध अवगमने युध संप्रहारे ...
... ... सृज विसर्गे उभयपदिनः ... ... रञ्ज रागे शप आक्रोशे ... ... । इति दिवादिगणः। ... ...
... ...
... ...
... ... जागृ निद्राक्षये दरिद्रा दुर्गतौ चकासृ दीप्तौ शासु अनुशिष्टौ वश कान्तौ। आत्मनेपदिनः। चक्षिङ् व्यक्तायां वाचि ईर गतौ कम्पने च ईड स्तुतौ ईश ऐश्वर्ये आस उपवेशने ...
... ... आत्मने-
पदिनः॥ ... ... वाचि। इति अदादिगणः। हु दानादनयोः ञिभी भये ह्री लज्जायाम् ... ... आत्मनेपदिनः। माङ् मा-
ने ओहाङ् गतौ। उभयपदिनः। डुदाञ् दाने डुधाञ् धारणपोषणयोः णिजिर् शौचपोषणयोः विजिर् पृथग्भावे विष्लृ व्याप्तौ॥ इति जुहोत्यादिगणः। ... ... उभयपदिनः ... ...
... हिंसायाम् ... ... करणे। इति ... ... गणः ... ...
... ... उभयपदिनः ... ... हिंसायाम् ... ... । इति ... ... गणः। ... ... हिंसायाम् ...

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

तनप्रसरणयोः हूवरणे मृहिंसायाम् दृविदारणे जवयोहानौ स्नगतौ गृहाहे ग्रावयोरासनौ लीसेवरणे श्रीवरणे लीषुहिंसायाम् ज्ञाप्रबोधने बन्धबन्धने मुच्यविमोचनप्रतिहर्षयोः मथविलोडने मृदक्षोदे सुरव गुध
रोषे कुषनिष्कर्षे क्षुभसंचलने क्लिशविबाधने श्वश्राभीक्ष्ण्ये पुषपुष्टौ मुषस्तेये ग्रहउपादाने हृदसंभक्तावात्मनेपदी । अथोभयपदिनः दुक्रीञ्द्रव्यविनिमये प्रीञ्तर्पणेकान्तौ च श्रीञ्पाके मीञ्हिंसायाम् षिञ्बन्ध
ने स्कुञ्प्लवने द्रूञ्हिंसायाम् लूञ्छेदने स्तृञ्आच्छादने कॄञ्हिंसायाम् वृञ्हिंसायाम् धूञ्वरणे धूञ्कम्पने । इति क्र्यादिगणः । शिक्षविशेषणे पिसृसंचलने भञ्जोआमर्दने भुजपालनाभ्यवहारयोः ओगेस्सात्मनेपदश्
तरहिसिहिंसायाम् उन्दीक्लेदने अञ्जूव्यक्तिम्रक्षणकान्तिगतिषु तञ्चूसंकोचने ओविजीभयचलनयोः वृजीवर्जने पृचीसम्पर्के अथात्मनेपदिनः ञिइन्धीदीप्तौ खिददैन्ये विदविचारणे । अथोभयपदिनः । रुधिरआवर
णे भिदिरविदारणे छिदिरद्वैधीभावे रिचिरविरेचने विचिरपृथग्भावे क्षुदिरसंपेषणे युजिरयोगे उछृदिरदीप्तिदेवनयोः । इति रुधादिः । तिजक्षमायां अथ पदिनः चुरस्तेये स्फुटिपरिहासे चुरसेये चितिस्मृत्याम् ल्वाडि
मृगत्रुटत कणघोणे बाकोणः कणनिमीलने मदीकृतात पुचकलान संपुकान वेनमुचिचितने मुप्रकेदिता लिच्चालिकः चित्रनिके चित्तसर्वेषांजगतातः जगताव्यवम् पत्रिसकोचे लङ्घदर्शनाकृ नयोः लडउपसेवा
पाम मिदिस्नेहने पीडअवगाहने नरअवसान्दने प्रथप्रख्याने वृधसंयमने प्रथप्रख्याने भक्षअदने कुट्टछेदनभर्त्सनयोः पुट्टअल्पीभावे लुण्ठस्तेये तुजिपिजिहिंसाबलादाननिकेतनेषु पिसगतौ छोत्स
वशयोगे पाक्षिगतौ कृतिसंवरणे प्रमाहाने तउआजाने खेडखादिकहिंसेदने खुडिवेष्टने चुटिचुडिविभाजने मडिभूषायां हर्षे च कुड्डालवसने नकथकनाशने चुद्दसंचोदने तत्सशोचकर्मणि तलप्रतिष्ठायाम् तुलउन्मा
ने उलदने वेध तुलमहत्वे मूलरोहणे पालरक्षणे एजप्रज्नायाम् लुप्रेरणे गजगर्जशब्दार्थौ तुमत्ववणे पचिविस्तारवचने तिजनिशाने वर्धछेदनपूरणयोः इच्छेरणे श्लत्प्लेने लोकृभाषार्थो कायोवाचि रैअस्तम्भे पि
च्छ कुट्टने रहत्यागे पुषधारणे मृषतितिक्षायाम् तुमधाय विधिनाः कथवाक्यप्रबन्धे अचकथन गलस्रवणे स्तनगदीदेवशब्दे स्पशप्रतियत्ने कलगतौ सङ्ख्याने च महपूजायाम् अथदौर्बल्ये स्पृहईप्सायाम् गवेषमार्गणे समाजप्रीतिसेव
नयोः धूनपाहे केतआवने निमन्त्रणे च स्तेनचौर्ये मृगअन्वेषणे भामक्रोधे शोचये मुन्मे इति । अथ प्रायमात्मनेपदिनः चितसंचेतने दशिदंशने दसिदसदर्शनसंदंशनयोः तत्रिकुटुम्बधारणे मत्रिगुप्तपरिभाषणे तर्जभर्त्सने
लल ईप्सायाम् मृगअन्वेषणे शमआलोचने कुत्सअवक्षेपणे त्रुटछेदने कूटअप्रदाने वञ्चप्रलम्भने तृपशक्तिबन्धने स्यमवितर्के विदचेतनाख्याननिवासेषु मन्त्रस्तम्भे युजुगुप्सायाम् इति अथ विकल्पणिजन्ताः आ
जेरजायाम् धषप्रसहने रीरतोषे लीद्रवीकरणे वृजीवर्जने वृञ्आवरणे जवयोहानौ जिचरिचवियोजनसंपर्चनयोः हनखहिंसायाम् अईहिंसायाम् युग्मबन्धने अर्हपूजायाम् धजविद्धालने दलविदारणे इत्यम
पृ ष्ठे हिंसिहिंसायाम् कृदअपवारणे गर्हविनिन्दने हेतुमतिचापारे धातोर्णिच हेतुः प्रयोजकः शाकुशाक्याषां वेणुपुणां मुक्तिर्ही रीक्लृपीनामपुक्णौ आपयति सर्पयति सन्मत्युनुकाम्पत्यमर काषायाचा
न्यम लिप्यादीनामपा मगा पुईघड लिङ् चेति दा दशमी सनादयः धातोः कर्मणः समानकर्तृकादिच्छायां सन् समभिव्याहारेण सयगेलिङ् लिः चिकीर्षति जिगमिषति जिगदिषति पिपासति दित्सति लिप्सति भावेश्च
किंपाधे कर्तरिङः चिकीर्षुः इच्छिकर्मणः परांचित्र रामसम्बन्धिसुवन्तादिच्छायां क्यच् पुत्रीयति कमजर्थे काम्यच् पुत्रकाम्यति चतुर्थ्यन्तकर्मणा हुवेरकल हाभ्र कृएवमेभ्यः कर्मभ्रमकमाकुर्ना हेर्थे करोत्यर्थे वका
ऊ कण्डूयते पापकल्पेषु सहनतस्यार्थः लोपलोः कोः ग्रभ्यासस्य जागरणे जागर्दीति जागर्तिवाजीगुनः चरीक्रियते नरीनृत्यते चरीकरीति चर्कर्ति नरीनर्ति कण्ड्वादिभ्योयक्वार्थे सनीचने लिङ् स्वार्थे कामयते अप्र
ते लोभत्वि तथा वोधते बुधबोधने पुपपुष्टौ पोषतीति तथाप्रुष्णाति पुष्णाति सिउनिरसने धात्वर्थेह वात निसीव्यते धातः विभवते कथने कथवती कथयते व कर्षति लेखने लिविर्विलेखने धातुर्गलोते लोठति लवति जिमि
ज्ञम्हने मेदानि मिघनी स्निपते स्तिपति तिप्यतीय पिप्तेरणे तिपिः सिञ्बन्धने स्यति उतेसिनो तिचसिनातिच भ्रमतोर्षु घुलिते योवा लातेन ललतीमपि स्फुटिर्विकसने सौपः स्फोटते स्फुटतीमपि घुलितत्व घूर्णते पतिहं
लाते चूर्णतीमपि कासहीप्तौ सकोषातः कासतेकासतेपि च त्रमक्लाम्तौ सत्तो धातः त्रमतेत्रामतीमपि खिदृदैन्ये स्तोधातः खिद्यतेखिन्नद्यपि एचसंपर्के नृधातुः पर्कोदारे पणति च अयुर्वक्तो धातोरध्यो निवः
सधातो रोगेरञ्जिः आपिपाप्त रञ्जतिरज्यते रज्यतीमवनयरस्तेषं स्यञ्जधेः हिंसार्थकोणभक्षत्रमसत्रवलनेसमाः नमतेनभ्रमतिनश्यतीयेवमन्यपारयि मन्थनेमस्थामथ्नाति तथाममथ्यति मथ्नाति नागेरहीरा
स्थान्वक्तयाये वमेवन चक्षी कृल्कनेच्च यहृद्यंदी हे विकल्पतः अस उपे धासपतिधा स्रासस ईए वच्च पहिनेनोपादयनेपार पस्पापिपद्ये ने सर्वश्राप्यायने स्फरयतितर्यनरस्पपि मर्धलेध रसहति सहते साहयमपि गुपहेपेद्रुप

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

2

जेय ॥ अर्थाः ध वः धनः धनं धनो ऽन्ते नमे द्व्याम् रूपाः एवमर्थाः सर्वे धातोर्गीणाः स्वप्रिङोऽ५ पातः। पचतः। २पचेते त्स्वेवम्। ७म् अत् ग्राम् १। १५ग्रः ग्रत्नो ८। यशः ३। स्वयशः ५। वचने सहृदादो पद्ममुम्। स्प्र१
१ऊ ग्रत्र ३। ३१ऽ३। १ऽग्राः ग्रा३। ग्रा७। ग्रस्य पुंसी ३। चम्प्रम् ग्रत्र। वचने १। ध्यान् ग्रा १। वात्२। मात्र१। धग्रो। स्प्र १। ग्रत्र १। वचने १। ग्रभ्याम् १। २भ्यः। ४ध्योः। ग्रत्र। ग्रा२। ५प ग्रथं। ग्रा। ध १२। २ग्राया ८३। ११३३। वचने १।६।३।
१। ३३। तीव वचने ग्रास्वनी॥ ग्रज्ञी। ईश्ति ३३। ३३३। ग्रऊति। २८ः। २ओः। २ई। १कः। १४ घोः ३ ३ ई २। १४ वोः ३२। ऊ२। २ग्राम ग्रा १। वचने १॥ आदौ क्रियापदं स गवं नौ व टत्स्या दियोज्यताम् त्वा यान्न स्वस्थ नयोतित्रिपदीस
प्रिङः वाचम् १ क्रियाभेदेवा कप भेदो देवं गणपात्र मासाजः ओदनं पच सर्वे नेभविष्यति न संशयः २ अन्नमध्यग्रस्याश्वभेदास्य करदाकरे देशाणनाकाङ्क्षिनानिदन्ता शीघ्र कर्विभेवेत ३ अनन्तव्यपसमासेषपव वत्वा प्रल
म्य गुरुनुन्नतान्कृ तापावेकर्विभेवेत् विधेयस्याकाङ्क्षि तानि स्व समान लिङ्ग विभक्तिवचनकानि विशेषणानि ग्रहस्याप्ररूपमो न्वयः चतुरः पुरुषः हितो यस्तु कर्त्तरि करदाकरे कोन किंसज पुरुषओदनं प
चति कर्मणि लिङ्गदाग्रणाता किंसने कीदृनी पोन्वयः पेन केन त्वयामया गुरुजेन्दनेन ताभ्यां तैरित्येवं ओदनः स्वाद्यः शाली स्वादितव्या फलं स्वादनीयम् यात्र लङ्कु लङ्कु लिङ्ग स्वपुरुषः चतुरः उरुषः गत्वा संगृह्यद
र्ध्वं दर्शी सो हि मयाग्नेशाली नामोदनमत्त्वादत ए अस्वादीन ४ चस्वादए स्वादनिस्म ए। नवन धनो वान। वस ५ विहार। नस्थिवान् देलङ्ग ६ स्वादति ९ करदाहोया ग्रत ७ स्वादन् आत्मने पदे ग्रानः ८ ददानः ग्रतोमा
नः पचमानः ९ नवरा। विरगास्योल्लङ्गोः नास्ततिः स्वादिष्यति अस्वादिष्यत् स्वादिता स्वस्यमानो स्वादिष्यन् ओदनमाणः प्रवर्तनायां करे लोट् विधिलिङ् आशीर्लिङः स्वादत स्वादेत स्वाद्यात् अग्रेष समदशकर्त्ति
परस्मैपदे आत्मनेपदे तु कर्मणपि किं सन्ने की ४ ई हुलाः कर्मीयेगा स्वादिष्यते स्वादिता अस्वादिष्यत स्वादिष्यमाणः ५ ईदा। धसाः अस्वाद्यत १ अस्वादि कर्त्तरि अधाविह्र अपरस्य चस्वादे ३ स्वाद्यतेच स्वाद्यमानः ५।
ईश्वरा रत्नाः यनव्यानीयाः स्वाद्यं स्वादयन २। स्वादिषीष्ट ३ अपचप चतेः अपचत पचताम् पचेते तिलङ्गहेतु विधिलिङ् आंयस्मन्यमात्मनेपदकर्त्तर्यपि कर्मेव यथा पुरुषं तु कर्मोपी कर्मे वा यजूनयायरेगम् चतुर्ष्वापि विजे विनः
विदन्ति जुहोति जुहुतः जुह्वति विन्ते विदाते विदते धुनाति धुनीतः धुनीत धुनाते धुनुते धुनोति धुनुतः। धुनुते धुन्वाते छिनत्ति छिन्नः छिन्दन्ति अवेन्त वेत्ति विन्दात् विन्दाते अविन्न विन्नो विदीत इत्येवं गणेषु शुक्ते तेऽयार्थकात्मेपाद सीरचोदोघो = आत्मनेपद =
विकरणभेदो बोद्धव्यः हित्वा नदात्मनेपदयोर्नेतः जुह्वन् जुह्वतो विधिलिङ् वेदीनायाद्यनेनानसम्यग्या आत्मनेपदेत्वरे आशिषित्त्वस्य सहितो नोबोध्यो नष्पन्नलङ्कुङ्कोश कर्त्तर्यात्मनेपदपरस्मैपदाभ्यां कर्मोपी कात्मने
पदे नचनेविध्यम् लिङः परस्मैपदेषु यायात्स्यभेदे नत्रिविधमात्मने पदंत्व कर्त्तर्थे पद ई कर्ममात्रार्थे पे कर्त्ते कर्मोभयार्थोधीः सीभेदेनचतुर्विधम् इत्नरेषु पञ्चसु लकारेषु तु आत्मनेपदि नाकर्त्ते कर्मोभयार्थकमे कमेवतेन नयोग
यपदिनामपि परस्मैपदिनोत्व कर्मभावार्थकेनत्र त्वडिन अधावि ग्रपाचीति ह्रियुणिकारः कृ कर्ममात्रार्थकेवक - - एव स्वरान्तानां तु अन्यत्रा रूपांतामक्रा रिवा नामके बातामक्राविधाना निस्त्रे वनादिके ऽर्थापि एवं स्व
सीताः स्वभावात्मनेपदेत्व प्रयुमानात्वयासम्भवा इयतेव भूवेश्मेव प्रथममुपकेक वचनमेव माध्याग्ने सर्वत्र कारणे वत्वेद्वृत्त्यागमनिवर्तकः यथा माभवनिः सीता बोदिमादि सोऽन्तरतदोगे तल्लकुच यथामा स्मेन
त्कदोहिसादि भोज्यं भोक्तव्यं भोजनीयम् अणा कीनानः भुक्तम् गत्यर्थाकर्मकेभ्यः कर्तरि यथा गतः स्थितः पोदुषाक मेणि यादयश्च ताशेकवत भावेत्वन्नवत् यथा तु पाभुक्तं न वा भोज्यमेवेति अक इकमेरि पाचकः
पाचिका पक्ता भावे प्रन नपुंसके घ्रः इति निसि यार्ड पचनं पाकः पक्तिः करणाधिकरणयोर्त्तनो वलिङ्गोपि पचनी स्याली कालश्चत्वर इत्येव माद्यो विधेयत्त्व बोधनार्थ परतः पठितानस्य परश्चमा श्रेना त्र क्रमापि ग्रा
भवति वृन्ते विद्यते जा पच्चहनितायोऽप्यन् ब्राह्मणत्वत्रिपो समाहारेत्र सकेकवचनम् ब्राह्मणत्वत्रिपम् प्राग्नपरः २। कृतः ३ दत्तः ४। उद्धृतः ५ वद्धः ६। ७ कर्मधारयाः वर्ष येन या यास्यहिनी पाद्यर्थे पुण्डह ऊङ्कीहयः दे
ता मुः कृतः इवाक्तः ध भीतः ५। धनम् ३। स्थितः ७। हितो पादस्मरूपादयः षड् वचनादि भेदेन कर्मविग्रहणं त्रयेण नवकं त्व समविध्यान क्रमे णकमेधारयः तत्पुरुष बहुव्रीहय सुपापि समासा मिलन्ति यथा सहा
चारवद्दाचार श्च चाचारवद्दाचार सद्दसुसमालसद्दाढिसद्दा इत्यादिर्गुणससः पयोसो पयोते इ पसाः सा पयो स्तेयासातः इ पस्यते ल पयो स्ते ये पाता नि नाम्नश्च समहितो धातो लिङ्कृतो सान्धिरव्यम् ग्रणादि
स्त्रि देवदाहात्तिकस्त्वोमनः न्वद्दाशीनयोपङ्गीतिप्रत्ययनामकः ईश्वरभ्यां ग्रवन्तु बीहे समासा चश्च कादिकः पयासुधा नीकत्रीदिवनदीकादिकस्तथा तु दोग्रहलग्रपावेतिङ्कुत्वा पी पदद्विदिभावः।
योनचये तेविग्रहेसान्तलिङ्कः क्रियाया प्रविशिष्य सते पादारी निकश्च च योगपतं सम्भगानोच्यकार्यो यात्खोनविस्तरः वाचाविशेषसामान्ये विशेषा स्तत्र विस्तरात् सर्वत्रशेष इत्याशा वा त्वोनं निविधं सत्र एवेनचे।
चादिभिर्य्येरुहीनं यत्रवाच्य वनयो यस्तपोत्र नृपायन कंयोसकं हेशाशे ऐवानीर्पतेत दससा हुषो द्राक्ष धाम्नाकृत्वे भुजगशयनं पद्मनाभं सुरेशं विश्वाधारं गगनसदृशं मेघवर्णं शुभाङ्गम् लक्ष्मीकान्तं कमलनयनं
योगिभिर्ध्यानगम्यं वन्दे विष्णुं भवभयहरं सर्वलोकैकनाथम् वन्दे विष्णुं वन्द्यादिस्तु विष्णो भक्तिः श्रेयो तिस्तः धामग्रा पद्मं वन्दे देवी वन्द्या देवी सम स्मरते ऊकारेति ते निन्द्रा यो यशेनो मधुसर्पिषा यः श्रेनो गन्धमाल्याभ्याम्
ईसामधुरेतो यपासहच्चे नवमेषो कविमत्तो विवोधनाम् अव्ययार्थी विधेयोविधयालग्नेय से मतिः प्रमेयालं चाघसंकसकाचिनसाम्बु नम काकाकिमर्था देवेषु कार्थविपरीतनता नयागतेकृते कार्ये बुद्धिमान्त्रीति
भवान् धामिकं वृषि तो वाच्यं प्रवदस्माविपश्चितः वेदवादस्ताः पार्थनान्यदस्तीति वादिनः कामात्मानः स्वर्गपरा जन्म कर्मफलप्रदाम् क्रियाविशेषबहुलां भोगैश्वर्यगतिं प्रति भोगैश्वर्यप्रसक्तानां तयापहृतचेतसाम् व्यवसायात्मि

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

स० ता०
१२

कातुस्थिः समाधौनविधीयते ॥ इति ऋग्मन्त्रिसारः ॥ ओम् अथ धातुपाठः तस्यस्यमिपां तां तंतामोऽङि लोरोर्वो मसोः सलोपश्च गलकार्यमपियुकारवचूलर्षवसर्वं वद्वोष्यम् १ भूसत्तायाम् भूराधस्याविव
निरणस्यानिकणाभोसत्वमिविकरणाभावात्रभवत् अरात स्तासपसीनादिभिः अचेति भवति भविता भविष्यति एधिवृद्धौ एधितः लिख्यनिटामपि अजेर्बीत जेता जिगाय जिग्यिव उहृदनेर्योतिस उपशीष्म
वृतसिभीभिमिः तुरु हजम्भांच विवेदनिह स्याद्धातोरेकस्वरात्नकः शाकाचादिषातञ्जानिङ्वेङ्दिनश्रुवेमतम् काल्यालिङ्सेडपेनिङ्स्वराञ्जोकारवांश्चैवेङ् धृञ्धारणे जितामदहयम् कार्याणस्वरास्यवान्नु
नाम्भिनजितुङ्गृतांलोपः ह्वअरतामेऽव्ययोगुणः चेतति शोचति वर्धति भवति जयति धरति धरते जिजये चितीसंज्ञाने शुचशोके वृधवर्धने हरिप्रसर्षणे हदितोनुम् नन्दति टुनदिसमृद्धौ नकिहम्जीवने
पीपिशिकाङ्क्षालो चदिआह्लादे ककिककिदिक्ष्म दिव्यहाने सेदनेच वाञ्छिरक्षायाम् उक्षिउच्छे लजिगतिवैकल्ये मदिभूषायाम् मजिवलने हरिलिदिस्तुये कुषिप्रतिघाते चुविवक्रसंयोगे काविकाङ्क्षायाम् हरि
वहोरश्चैव धिषधगमाम चुतिरक्षारोचने श्रुतिरक्षरणे श्रुतिर्वा मन्यविलोडने मनसान्तुगमने कर्दकुत्सितशब्दे खोरहभक्षणे गदवदव्यक्तायांवाचि णदअव्यक्ते शब्दे भुज्यभुजो तहतनकहसने कञ्चकु
चुकोदिसा नबीभावयोः लच्छभ्रपनयने भ्रम्भुगतिप्रजनयोः भ्रंशसंज्ञायाम् शुकबन्धानो दीवीकृता कारणभासात्रागमः प्रानचे म्लेच्छअव्यक्तेशब्दे वर्जमोहसमुच्छ्राययोः वृक्षति स्फुर्जविस्तरेतो कजअवा
नैशब्दे ग्रजेपजेग्रजेने गर्जेशब्दे तुलाहुतो श्रमणे नर्जभसने पज्कम्पने लिहये वजव्रजगतो अरपरगतो रपरिभाषणे जदफरसङ्गाते भटभृतो लटन्नेतो विटपरमेशो पवव्यक्तायांवाचि शङ्गिज्ञाव
धा० धिवधोहिंसाति एठतीनया वक्रियभजनिश्रमतिसाप्रसार्थलकानव १ यजिर्वपिवे हीचेव व्येञ्ह्वोहणतिस्त्वपिः वहव्सीस्वपितिवैक्षीयजोयोकादशापिच २ उवादक्रदनः ज्यते कमेति श्रुवगतिप्रतिघाते
कोरटविहारे नरनोउने अउअपरम्ये लरवितासे लउयारलयोश्चैव सपणोवेवपोस्तथा वेकंकचिन्नपाचिवेपल्वङ्के लोलितोयथा उपरतणे गोपायति जपजल्पव्यक्तायांवाचि रपलपव्यक्तायांवाचि रणभणशब्दे चमुजि
मृग्रदने क्रमुपादविक्षेपे सलसेवसङ्गे वेपा मत्स्यघणरणगतिवारणेषु मीलश्मीलस्मीलनिमेषणे पीलसमाधौ कीलबन्धने मूलप्रतिष्ठायाम् फलनिष्पत्तौ क्रुञ्चविकसने स्वलसंचलने खलसञ्चये गल
अदने दलविदारणे श्विदुश्वैत्ये श्विदुणकनामधातुनासन्ताभावः चेवनि दिवादौ क्षीवति त्यादि जीवप्राणधारणे चर्वअदने कर्वखर्वगर्वदर्पे अवरक्षणगतिकान्तिप्रीतितृप्तिप्रभृतिषु खुषिरविशब्दने मतर
नत्ततचकरणे उहसेचने रसपालने गीतन्नुवन्ने प्रघबृद्धो तबतपौ तुषपाने भषमूलपुहारे मपस्लेये भषस्वरवेऽशब्दे पुषपुष्टौ मषुसहनेच रसशब्दे लसश्लेषणक्रीडनयोः चकतृप्तौ हसेहसने शसुहिंसा
याम् शस्तस्तुतो महपूजायाम् धनशब्दे लगेसङ्गे रहत्यागे अर्हपूजायाम् ज्वरोगे ज्वलदीप्तौ चलकम्पने हलविलेखने कषनिष्कर्षे पथेगतो मथविलोडने इवभ्रउक्ष्रिणे वस्तमर्दने भ्रमुचलने फलनिष्पत्ता
जीवभक्षाभ्यां सिस्यमिस्वनि भ्रमिभ्रसीजीर्यतिसहजणाबोवलोपकोऽभिमः बभ्रमतुः सरसञ्चलने रुहबीजजन्मनिप्रादुर्भावेच कुशशब्दे नेसेदनेच कुलसंपर्के कौटिल्यप्रतिहम्म विलेखेनेषु बुधअवगमने पेङ्पाने
दाधदीप्ति वदाधामागेहाग्नि वस्तोस्पान्तानातरस्पा दाशीपीहीहो देपाङ्यादिश्याभिदि दीर्धेने रर कर्मय नयोर्गीदादोच नीयवृत्तीलन नीर्यात लड्याङ्वनर्मिन्द्रेयदेङोऽश्याने म्ना दधो दधत्ः अधासीत् सुधासिषा
न सुधाभिषुः सुधाने धास्यति धान गलेश्वैटगैन्त्ये ध्येचिन्तायाम् कैगेरैशब्दे स्तैष्ट्यैशब्दसङ्घातयोः शोस्पर्धाके दैपशोधने स्मृचिन्तायाम् स्मृशब्दोपतापयोः ऋहुसेचने स्नुप्रस्रवणे श्रु श्रवणे धुमर्यादायाम् धुर्याम
भुञ्जवण सलोति भृस्थैर्ये उहुगतो तिस्व्रुक्तिवाले तडिव्हितम् अचचुरन् अदीभुवन् अहउवन वसनिवासे स्कन्दिर्गतिशोषणयोः यभमैथुने णमप्रह्वत्वे तपसन्तापे त्यजहानौ षञ्जसङ्गे दशदशने कृषविले
खने हृहअस्मीकरणे दम्यां दग्धम् मिहसेचने हसन्तपाभ्यांयोगेहः सर्वदीवेश्च मेढा मीढम् रघुरक्षायाम् गाहृ सङ्गतो घमदपरमे इषुगामेघमोळः इषुति फणाने धिगन्धोपादाने धादानिमसेघागयोः
हा गातिनिवृत्तौ षश्चारास हाणदाने हृशिब्रेतरो अगतिप्रापणयोः स्नगतो पाढुमाननेषु कृविशारणेगत्यव सादनेषु पाघ्राध्मास्थाम्नादाण्डश्यर्तिसर्तिशदसदांपिबजिघ्रधमतिष्ठमनयच्छपश्यर्च्छधौशीय
सीदः ॥ अथात्मनेपदि अत्मानेपदिन वृधवृद्धौ स्पर्धसङ्घर्षे भदिकल्याणे गाधप्रतिष्ठालिप्सयोर्ग्रन्थेच वाधलोडने नाथनाधयाच्ञोपतापैश्वर्याशीःषु दददाने दधधारणे स्कुन्दआप्रवणेशब्दे श्विदश्वैत्ये ह्लादीस
देवनुदरहर्षे स्वादस्वदस्वर्दआस्वादने वर्दयाचिगाहक्षत्तयोः सादिकिन्विञ्चलने गाथिकौटिल्ये शकिशङ्कायाम् रेतचश्यकिलश्णे वकिकौटिल्ये लघिगतौ भोजननिवृत्तौच पचिव्यक्तीकरणे वाड्विभज
ने पिडिसङ्घाते वडिताडने चडिकोपे खडिमन्थे कपिचलने तविष्कवस्त्रसने इषिस्पमिपृतिघाते अडःशासि भ्रमृषश्रद्धायाम् अहिगतौ कदिकदिक्रादिवैक्लव्ये पतीप्रपत्ने भ्रयशोषित्वे घर्दकुत्सितशब्दे
कुम्पसादायाम् सावुकेस्पने वर्चदीप्तो लोचलोचदर्शने वेहवेष्टने चेष्टचेष्टायाम् स्फुटविकसने स्लोटदेनो कम्पचलने उवेपकम्पने ग्रथपुलस्त्रापायाम् जीहुअधार्ष्ट्ये लीहमदे जभीजृम्भगात्रविनामे गल्भधार्ष्ट्ये
एधि पलक्षावहारसस्तोभेच पनच तप्रघसहने कमुकान्तौ कामयते दयदानगतिरक्षणहिंसादानेषु रयगतौ ऊवीतत्वसन्ताने दयविषारणउर्णोत्येच स्कायीजोप्यायी वलवल्हसंवरणेसंचलनेच
कलश्च हसंखानयोः शीङ्विवापादाने भितयाच्ञायाम् दलस्पोशीव्रायेच रीलयोगादजोपनघननियमश्चतादेशेषु ईक्षदर्शने भाषव्यक्तायांवाचि भासदीप्तौ सुनभ्रुभदीप्तौ गलसअदने ईहे इदौ०

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

ग्रेम् । अथ लिङ्गानुशासनम् । आदीदूतः स्त्रियां प्रायो गङ्गा लक्ष्मीश्च भूर्यथा पर्या पश्च हिताम्भसि वल्लि विद्युन्नदी दिशः १ सक्थ्यस्थि दधि सक्थ्यादि विहाय प्राणिवाचकम् उकारान्तमिकारान्तं तिथ्यां तादि
तो परम् २ क्रियापावाचकं स्त्रीत्वे हि हेद्धितीति यथा नपुंसके तु सक्थ्यादि पुंसि तान्यादि कं स्मृतम् ३ जातिहस्त्यादिसारथ्यिव स्त्रियां स्त्रिया निमणः कमिकत्री शाल्मिके लिकलयो वलिमौलीकृमिरञ्जु
लिपविद्युनिरांशि ४ स्त्रापुंसि पङ्क्तिदनुकाकककुः रज्ज्वादेयं स्त्रक्तुककुब्त्वक् विंशत्यादि यथा सम्बोनदद्व्याचैव नावचनयेवरायम् ५ विंशत्याद्या नवत्यन्ताः सैव त्रां भव निर्यथा तत्पस्त्वयो यथाम
तानुरोसम्भूर्यमप्यमान ६ विंशतिस्त्रिंशच्चत्वारिंशच्चाथमल्लिसमनपंशीतिनवतयः सङ्ख्याः द्वन्द्वास्त्वकारीनिमीलितन्यलिङ्गान्यपि ॥ इति स्त्रीलिङ्गाः । वज्रस्वरः पुंसि भवेदेस नस्तन्यो समस्तान्
नपुंसके=५ मनोपसरस्तः हाक्तं तवेधो जरसो विहाय विहायसा सामवसन्नन्धे ७ सुमनोऽप्सरसो पुंसस्व वेधपरोस्त्रियाम् योगिकसमस्तो नन्यलिङ्गा वपि पुंस्येव पुंसि दे हाघाः समासे होयथा हहः एवम्बा यमशेत
त्वरमनक्तो यथा तिमा ८ अप्रत्ययः क्रियापर्यायः पाकपाकजकादि वत् देवदेवक्विन्दुकन्दुकन्दुकनिजन्तुन्तता पशुपोतसेत्यादयम्पापुमापुजापु ९ नवममरवगल गुल्फस्तथे देवा स्तरा तांकच कच परस्परा
किरस्त=८ महापङ्कादिमासाम् अतोवत्रमगदन्नदिदन्तद्धिदो पांविपविपूथ शैरोभय स्तानतथातोः १० इति पुंलिङ्गाः । तत्रानपुंसकेषुत्रहजा मिश्रोपवस्तुनः छत्रचान्येन धामन्त्रामित्रमन्यत्र भास्करात ११ स्त्रो
स्त्री= ओष्मन्तत्ययं तत्त्वात एवाश्मगावमजतः नाम्नोन्धादान्युवास्मार्वपाश्मदाधराजतः १२ शब्दिः सङ्घादिकास्यलप्रहाहणाप्रजान्तराकाश्मयोपाशोजनमणम्नोयेवनंयथा १३ समूहार्थाश्चभेदाया स्त्वात्रोणोत
भा॰वक रूत्वादिक स्त्रीत्वे=६ पिदंयथा अकर्मरितथानामाः शासनं शयनं यथा १४ भावे नपुंसके क्तान्ता ज्ञेयाः पार्थिनोहितम् प्रियेलोहस्थितंशमा सितंशयितंयथा १५ असन्ताधनुरादाः स्युहिसन्ताद विनाहयः तोभनं पत्रसंयत्या
धृतिदः स्यवेषिन ५ कृकुसमांसवेतनकरनामक्षिद्विरप्यनको मनोरमम् पर्णवनानननन्तोहद्रस्वक्का श्रिकचापयुपंचतथा त्वोः १६ इति नपुंसकलिङ्गाः कृतेषामप्यादयः पुंसि वदधौयाः स्त्रियामताः
कवपुष्टोयथा येनेपाद्यं नपुंसकम् १७ आस्त्रचन्दनाश्चापि वदधंसाविरादिकाः सत्यापम्भकेद्वन्दचदेवदाह गदादिजित् २ आतीयमुवाक्कपरणतम्भरी विस्त्रुहिणास्वातियोजीतिथिसिन्धुमाभतः गत्यूष
सत्याई= कन्दरभ्रनारानयः कृपत्रपुस्त्रीधनाकसरवेनससस्तुकापाः २१ स्त्रीनपुंसकयोर्वर्त्ति बीजं कुमदिराबलाः मणाली कन्दली स्थाली प्रणाली पुगनादयः २२ सङ्घातानि प्रभदस्य तु नयं यमलिङ्गकम तद्धनः
केचवक्तासिपद्मुश्यकनीतिच २३ विशेषाणाढ्श्री हिरव्ये सर्वेषु लिङ्गकाः सहे दन्त्रस्तुसङ्घादिः कर्मधारयइत्यपाम् २४ त्रिलिङ्गीतियथाश्रीवेक विंशिस्त्रेवयथा अनदतः स्त्रीवत्सवदिगुसस्तुसहेतःद
न्द्वापि सहे स्त्रीविसाद्दयीभावसंज्ञकः आद्यायार्थेयः अपः सोऽस्मोऽमत्रता ज्ञेत २६ अनद्वैवायं प्रोक्तः शब्देदिग्वामरीरिनम बहूधैवत्वजाला आकषमीनः सकरोवः नव: दारतास्केदग्रावर्णाध्ययः स्वमनसः
स्तनाः ॥ २८ । इति लिङ्गानुशासनम् । अथ छन्दांसि समयमुदंस्यंमहते विषमेन्वततः परम् मात्रात्मकं च विज्ञेयं कमात्त्रच तुर्विधम् १ उक्तात्यक्ता तथा मध्या प्रतिष्ठा न्यासु पूर्विका गायत्र्युष्णिगनुष्टुप्बृहती पङ्क्ति
रेव च त्रिष्टुप्च जगती चैव तथातिजगती मता शक्करीसातिपूर्वास्यादष्ट्यत्यष्टी ततः स्मृते २ धृतिश्चातिधृतिश्चैव कृतिः प्रकृतिराकृतिः विकृतिः संकृतिश्चैव तथाभिकृतिरुत्कृतिः आरभ्यैकाक्षरात्पादादेकैकाक्षरवर्धि
तैः पादैरेतानि छन्दांसि विंशतिः स्युस्ततः परम् तदूर्ध्वं चण्डवृष्ट्यादिदण्डकाः परिकीर्तिताः आदिमध्यान्तगुरवो भजसास्युस्तरागणाः यरतास्ततलघुभिर्विद्धि गुरुलघूमनौ ऽ॥ भगणः ऽ। जगणः ॥ऽ सः ॥ऽ यः ।ऽऽ
ऽ।ऽ रः ऽऽ। तः ऽऽऽ मः ॥। नः इत्यादिभेदायथा पादेसर्वगुरावाद्याल्लघुन्यस्य गुरोरधः यथोपरितथाशेषं भूयः कुर्यादमुं विधिम् ऊनेदद्याद्गुरूनेव यावत्सर्वलघुर्भवेत् प्रस्तारोऽयं समाख्यातश्छन्दो विचितिवेदिभिः २ द्वितीय
कीदृक्तात्रीयंकीदृक्तिस्यादिप्रश्ने तु नष्टसायोभवेदद्दुलस्मिन्नर्द्धसमे च लः विषमे तु गुरुः स्याच्चनष्टे लिख्याद् दृष्टे यदा अंकानितमसुतिन्नात्रिबोधनीय उद्दिष्टे द्विगुणानाद्यादुपर्यङ्कान्समालिखेत् लघुस्थायेयत्र
त्राङ्कास्तैः सैकैर्मिश्रितैर्भवेत् सैकैर्कृतः समाहारो वा शिनो हि युगे कृतः सङ्ख्या कोद्दिष्टकाङ्कानां स एवोद्दिष्टसंख्याकम्भविष्टमक्षरसंख्याभेदाप्रतोऽकानिचित्यसिद्धानि गुर्वी: १ गौस्त्री २ गौनारी ३ वरे
श्गी गोवत्सकरा ४ भोगि निपङ्क्तिः ५ भोस्तनुमध्या विद्युल्लेखामोमः शशिवदनान्यो ६ सोगः स्याच्चरलेखा मरेगो हंसमाला ७ रम्मा तुम्बुरुश्लोकसंज्ञा विषमेगं लघु क्रमेः गोगो गो गौ विद्युन्मालागौ
समानिकागलौ च प्रमाणिकालगावरूपिणी तिचाप्यनुष्टुभि तगमिन्द्रकोश्चनेय माणिगानयुगौ बामरम् तन्नसहिरहलवरवी ९ भोपमसौगसम्पकमाला स्यामलितिरवंशसम्मविद्युन्नः १० मन्दाक्रान्ता
तधिषरगौ मैरनतोनाद्रुतवेन हंसीसाम्यायदिनदियतिः मतालोकाम नमसगगयुक्ता सौजौगुरुतो मक्त्तौ पस्थिता ११ स्यादिन्द्रवज्रा यदितौजगौगः उपेन्द्रवज्रा प्रथमोलघुःसेत् अनन्तरोदीरितलक्ष्मभाजौ पादौ
यदीयावुपजातयस्ताः इत्थं किलान्यास्वपि मिश्रितास्तु स्मरन्ति जातिष्वियमेव नाम १२ शालिन्युक्ता म्तौ तगौ गोब्धिलोकैः रात्रराविहरयोद्धतागौ सस्स सालगुरुवियदीनता तौ भौ लघुर्यदिमोहनकम् दोधकः

सानतेलिरनभाद्वगुप्समश् ॥

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

स: सा:
३
3

हेत्रपिदंभमभाक्षौ प्रद्विमिताभगणाउदितात्गुरुयुग्मकम् अगनेसवणः स्यात् २२ तोरकमम्बुधिसैः प्रथितम् वसुभिः सगणैरथ दुर्मिलिका मुनिभिस्तु पुनर्यदिरादिगुरुः भुजङ्गप्रयातं भवेद्येस्तुर्मिः
प्रमिताक्षरा सजससैरुदिता द्रुतविलम्बितमाह नभौ भरौ सम्मताक्षरविलीनैस्वरविर्यता भोजो यदा ततलिता भवेत्तदा परिकीर्तितकोकिरवस्तयोस्यो जतौजरौ प्राह्यसदीरितं जरौ स्वादिद्रवंशा
स्थयदादिमोगुरुः ५ त्रिच्छेदामनजरगैः प्रहर्षिणीयम् जतौसजौगौ भवति मञ्जुभाषिणी सजसा सगौ यदिनदा ऋतुजसात् १२ अक्षावसन्ततिलका नभजाजगौगः १४ ननमयययुतेयं मालिनी भोगिलो
कैः रसैरुद्रैश्छिन्नायमनसभलागः शिखरिणी जसोजसयलावसुग्रहयतिश्च पृथ्वीगुरुः स्यीसेर्मसजसतताः सगुरवः शार्दूलविक्रीडितम् १९ म्रभ्नैर्यानां त्रयेण त्रिमुनियतियुता स्रग्धरा सा प्रसिद्धा ।
२१ । अथ दण्डकाः यदिह नयुगलं ततः सप्तरेफास्तदा चण्डवृष्टिप्रयातो भवेद्दण्डकः प्रतिचरणविवृद्धरेफैः स्युरर्णार्णवव्यालजीमूतलीलाकरोद्दामशङ्खादयः १ प्रचितकरदमतो नहयाद्रुतरेः सप्तभि
र्यैरत्रकमियानोपि सर्वः । अथ कवित्वकामच्छन्दः लघुभागणगणनगणगगणनगण विरामधामकवित्वककामनामको विराजते अथार्द्धसमानि प्रथमं यदि नो हरिणप्लुतनाद्रुतविलम्बितकाद्यरे
नीययोः भजयमेजगगमगुरुतीचेत् पुष्पिताग्रा अयुजो द्रुतमथा विषमे ससजागुरू समे चेत् सभरायध्वसन्नमालिकास्या अयुजि ननरलागुरुः समेतु नमयरवक्त्रमिदं नजौजरौ अयुजि जनयुगरेफतो यका
रोयुजि च नजौजरगाश्च पुष्पिताग्रा प्रयम्वैतालीयत्वमपि चद्वितीये समेकलास्ताश्च समेस्युर्नो निरन्तराः नसमात्रपरम्पराकलावेतालीयेन्तलौगुरुः निरन्तरा केवललघुरूपा वदेया गुरुमिश्रिता देया
स्यपूर्वैः समपमाद द्वितीया चतुर्थी दिशकान्तीयादिमा अत्राप्सहयुरूनकार्येरुपर्थः पर्यन्तेर्यौ तथैव शेषमोपच्छन्दसिकसंधीयरुक्मम् । अथ विषमाणि मुखपादे द्विसौवैर्नौः परेस्त्रमकरालयैः कुमाह्वादाः स
ततपरस्वविविक्त्रैः पादैः सम्यन्तरमोद्धं नद्विरितममलमतिभिः पदचतुरूर्ध्वमिर्धहृतम् । इह मे वोक्तं प्राणीदो हि तरुणतसकलगणैः गौः २ कदम्ब्राद्यो द्वितीयत्वतृतीयत्वचतुर्थनाग्रकं उल्लेनाम्निलम्मामावेलके लिस्त्र
वस्त्रमदनधारिकाः ३ सजमादिमे सलघुकौ च नसजगुरुकेष्वथोद्गता प्रत्रिनतमनजलागपुनः सनजाः सजगौ भवत्यनेनन्यतःपद्वेत् अयदिद्वितीयेन सहैको नपदैर्द्वन्द्वयविनिरितिमिवः ह्विषमास्तरपादे वापदे
रसमं दशधर्मैव तत् पञ्चद्वैदो बक्रनापागायो ति न सहिरामिः प्रोक्तम्_ मात्राः प्रमनउभोरनः मौलिः त्रापदी प्रियन्दिनः त्वरमाणामाहमीरुष्ट्वा त्वंवक्ताभीवेतद्दश्या । पथ्यमाबामकानि पत्सापादे प्रथमे दारभास्त्रमत्त्यावतीये
पि अष्टादश द्वितीये च चतुर्थके पञ्चदश सार्या १ आर्याद्विमार्धयुगलं गीतिश्चा आत्पार्द्धजो पश्चरवा तदारम्पजोद्गीतिः सा यत्र दुनोपरवौ उपम्पुरवो उपगीतिरित्यर्थः आर्यैया सहिता सार्या आर्यगीतिरित्यर्थः रसवेद\ गीतिः
त्रिकमितकलाविषमपदेपसमेहि हस्मान्त्रादलविरतिमिर्गलघुयोरास्तृधीदि ॥ इति छन्दःसारः ॥ ओं श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशं नमस्कृत्य साहित्यस्य वनुज्ज्वये ... हस्तन्नवत्सेव काव्यसारस्य सङ्ग्रहम् \
काव्यं यशसेऽर्थकृते व्यवहारविदे शिवेतरक्षतये सद्यः परनिर्वृतये कान्तासम्मिततयोपदेशयुजे १ कृतिष्ठिधुजः सम्पदादिभावकिंवनाः निर्वृतिरानन्दः उपदेशस्तावत्त्रिविधः प्रभुसम्मितो मित्रसम्मितः कान्तासम्मि
तश्चेति राजाज्ञावद्विधिमात्रं वेदादिरावः सुहृद्वत्सुवक्ताभाहेरिवसदाचाराहसाधनं तावत्पुराणादेरितोऽनिहसाधनमिति सुक्रियत्वको द्वितीयः पुराणादिः यथाद्दिनोपदेशान्तीतिः अयमेव कान्तेवस्वचमत्का
रमहिम्ना हृदयङ्गमपरलघुत्वंकस्तृतीयः किरातार्जुनीयादिकाव्यरूपः शक्तिर्निपुणता लोकशास्त्रकाव्याद्यवेक्षणात् काव्यज्ञशिक्षयाभ्यास इति हेतुस्तदुद्भवे २ शक्तिः प्रतिभा देवाच्चमत्कारवती बुद्धिः लोको
लोकवृत्तं शास्त्रं छन्दःप्रभृतिमीमांसान्तं प्रसिद्धम् आदिनेतिहासादिः तेषामवेक्षणान्निपुणता व्युत्पत्तिः काव्यज्ञशिक्षयाभ्यासो यथा काविकल्पलतादौ प्रसिद्धः विप्रश्चिद्वद्यचारुनंशसाकोरकिंतादिभिः वध्ये
कवीनकाव्यायछन्दांसि निखिलान्यपि ४ यथाह्यत्तरम् काकाकाकाककाकाकाकाकीकीकीकीकिकीकिकी कुकुकुकुकुकुकुकुकेकेकेकेककककम् १ एकाक्षरान्तरे द्व्यक्षरा कोकाककाकाककका
ककाकाकीकीकिकीकीकिकिकीकिकीकी कुकुकुकुकुकुकुकुकुककककेकककककककम् । एवं सर्वछन्दःसु कर्तव्यम् पर्यायः धात्री वसुन्धरा भूमिः काननं विपिनं वनम् राजा राष्ट्रीपतिर्भूपः समुद्रो
दधिर्वारिधि २ समासैः नीलोत्पलतुल्यहस्तीकेवलांत्रेन्द्रोदनम् पञ्चमूलीसवेशप्रोगोहितंयामनिर्गतः १ आरुह्य वानरो हन्तः पलाशाधवपिप्पलाः पीवरुद्धोपानहसाङ्गष्ठ कुम्भमधिष्ठितं च २ तिङन्तैः करो
ति कृतवते निस्यते कुर्वीति करोषि किम् कुरुध्वं कुरुध्वमहं करोमि वितनोमि च हंसो हंसौ तथा हंसा बहुधैव समाचरेत् । कियन्मात्रप्रसिद्धप्रच्छन्दः समासतः सुधीः बोधाणां छन्दसां सिद्धेश्च्छन्दो ममाभिहित
वेत् । यथा प्राकृतसन्तु पूर्वविशारदैर्भद्रिकेवकघितारचोद्धृता यदिनन्दवृत्तान्निमगोः प्रातलघुसामित्रवशोतिवदन्निपाण्डुनाः उपेन्द्रवज्रामगोः पुरातलघुपदाहि वशस्यमितीरितं तदा विदुषीलघुनान्ति
मवर्णसमादधिकेनपरेतिहितोटकनाम् लघुगम्भृवनो गुरुदेशगतं यदिमोटनकेकितनोटकता वक्रेन्द्रेगेनसहितारथोद्धताचेत्स्वगताहितेलिताल्वमास्यायात् पदान्तवशस्थमनिवर्णितः पताग्लहुः किलस्या

आर्यायाः हर्वार्द्धवदुग
तार्द्धयत्रसा गीतिः आर्यो
त्तरार्द्धतुल्यो हर्वार्द्धयत्र सा
पगीतिः आर्यायाः हर्वार्द्ध
द्वुत्तरार्द्धयुतरार्द्धतुल्यं
यत्र सा गीतिः गीतिरे
वान्तेगुरुसहितानाम्नाद्योगीतिः
मिताचारो:
...
...वारते=

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

द्रुतमिदमनुभाषिणी मुखे गौ लघू यदि नदारयो उद्गताकिलनन्दिनीति कथिता विवेकिभिः कुरजलमेति पुरखेतौ ललयुक्ता सहिता गनेति विदिता बहुभिर्या अधिकोऽपि हि वेशस्य मुखे लघुर्यदा कविभिः स
दन्नेति समीरिता नरा आर्यैर्वसन्ततिलकेतिमतेन्द्रवज्राचेच्चतुर्थवर्णोपरतो न गणो धिकः स्यात् चेत्स्याच्छालिन्यां तथा तौ गौ गुरु गौ च तत्र चित्रा हि नत्रहे वाचोः सम्मता प्राज्ञविद्भिः गच्छेद् वसन्ततिलकाद्द
मस्तुः च पुनर्वेदत्नगो ... लघुरत्नदीपते जयानन्दः श्रोको यदि शिखिविरतौ शान्तगो ... स्यान्नभजनिचतवैर्दीपमानः मन्दाक्रान्ताऽम्बुधिरसहिता शालिनी नयेवर्णो द्यौ स्यात् नगणसग
लोऽस्तु ह वेवदानीम् मन्दाक्रान्ते यान्तु सुमिनलनावश्रितावतरा सा तपोलोपे गणलघुतरदी पतेचेॐकारः मन्दाक्रान्ता सकविभिरुदिता प्राग्यथार्थवर्णो दशलवे इन्द्रवृत्तिस्तु रुचिरा चतुर्थते व्विता त्री र
हयदि हि रणी वक्त्रेतः स्यात्तदा तालिनं मतम् यदा मन्दाक्रान्ता लघु गुरुमती मेघविस्फूर्जिता स्यात् यदि शा इह लघुर्वेशरोऽहि लघुना मत्तेभविक्रीडितम् षडुलोऽपि शोभेति भवति लघुना मेघविस्फूर्जिता स्यात् याम
द्विपाद्दे तमुखे शरोऽहि लघुना मत्तेभविक्रीडितम् षडुलोऽपि लघुयुगमं स्रग्धरायां मुखे यगुरुसदने च महास्रग्धरा स्यात् निःशिखे सलगे हि विभ्रमगतिः शार्दूलविक्रीडिता न्यरतो मता । मर्मा तत्रालि ... निवो
धानुष्या नापि स्व यम ने ... द्वा ... मर्मालि यथेन भुजपादिषु ॥ मोरोस्लोगः समुद्दैर्यतौ द्विजया मता वसन्ता यमौ नौ तौ चेद्यथार्यतिः यदि न नमरराश्चन्द्रोद्योतक्रमस्तदा ... नन नमरैः कीर्तितासुप
मालिनी मोभ्रौ नौ सो मर इन्नललिता ... चेत् म्रौ स्लौ नौ गौ चेत् कोमललतेति प्रोच्यते पाण्डितैः स्मौ त्रौ नौ गौ यदि हरिणी वेदषड्भिर्यतौ सम्मता नसमतनगाः ... सा द्विपदम् नसमभय
लाणश्च दिद्वन्द्वी ... मता म्रो भ्रौ रौ चेन्नदासा जगति वेका च्चीति सा कीर्तिता मो भ्रौ न्मौ रौ यदि जगति चलन्तदा कथितम्बुधैः मोभ्रौ यो रो ... कविभिरुदितानन्के सरं नामतः नसमरयया ... चन्द्रम
लेति गीता यमौ नः सोजोगो यदि मुनिभिरुच्यते मकरन्दिका यमौ स्रो नौ गश्च ... नऊ ... ति सङ्कीर्तिता मोरो भौ नौ यभौ लौ यदि स्तकविभिरुक्तेयं सवदना । इत्यादि पुष्पस्व ... मर्मालि ... ॥ अतः ...

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative